

Téma č. 11

Deliktní způsobilost a trestání specifických subjektů

- děti a mladiství -

Vyučující: JUDr. Radim Polčák, Ph.D.

Petra Hrušková (210677), skupina č. 13

Vymezení pojmů mládež, mladiství:

Podle § 2 písm. b) – d) zák. č. 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, se mládeží rozumí děti mladší 15 let a mladiství, kteří dovršili patnáctý rok a nepřekročili rok osmnáctý. Trestní odpovědnost začíná v patnáctém roce, resp. dnem po dovršení 15. narozenin. Dřívější nabytí zletilosti v tomto případě nemá význam.

U těchto subjektů se při posuzování jejich trestní odpovědnosti musí přihlížet k jejich věku a také k tomu, že vzhledem k jejich nedospělosti je omluvitelná neznalost právních předpisů a často jejich mravní a rozumová vyspělost nedosahuje takové úrovně, aby mohli rozpoznat závažnost a nebezpečnost svého jednání. U mládeže je nutné postupovat v řízení a ukládání trestu velmi specificky, je nutné přihlížet k jejich osobnosti a zdravotnímu stavu, k tomu, v jaké rodině žijí a v jakém prostředí se pohybují. Zvláštní nahlížení na každého mladistvého pachatele a posudky jeho duševního stavu dětskými psychiatry hrají velmi důležitou roli, protože dvě osoby, které dosáhly stejného věku, nelze posuzovat stejně, obě mají individuální vývoj a schopnosti.

Řízení by nemělo tohoto pachatele nijak ohrozit ve vývoji a mělo by působit tak, aby se v budoucnosti předešlo jeho další trestné činnosti, vzhledem k jeho věku se dá budoucí trestné činnosti jistými opatřeními předejít.

Dostačujícím ponaučením pro mladistvého pachatele někdy může být už samotný soud. Soudem v těchto záležitostech je podle § 4 zák. č. 218/2003 Sb., soud pro mládež. Tento soud, nebo v přípravném řízení státní zástupce, může mladistvému uložit opatření, vedoucí k jeho nápravě. Tato opatření mohou být výchovná, ochranná nebo trestní.

Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody lze podle § 31 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb., uložit mladistvému jen tehdy, že by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.

K trestním opatřením se přistupuje jen v krajním případě, jinak se mladistvým ukládají opatření, která nejsou tak radikální. Pokud je trestní opatření odnětí svobody uloženo, snižují se trestní sazby na polovinu, stejně tak se zmírňují hranice sazby u veřejně prospěšných prací nebo peněžitých trestů.

Vazbu mladistvého lze nahradit dohledem jiné důvěryhodné osoby, pokud s tím tato osoba, stejně jako obviněný mladistvý, souhlasí.

Mezi výchovná opatření se řadí dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou.

Ochranná opatření zahrnují ochranné léčení, zabrání věci nebo ochrannou výchovu, která má mladistvého pod dohledem dále vychovávat a vzdělávat.

V rámci výuky na gymnáziu jsem měla možnost navštívit Středisko výchovné péče pro děti a mládež ve Valašském Meziříčí, státní instituci zřízenou MŠMT ČR, kde pobývalo několik problémových dětí a mladistvých. Speciální pedagogové a psychologové vytvářeli těmto dětem prostředí, ve kterém se učily žít ve skupině a mít určitý režim, měli poznat, že jejich volný čas lze využít vhodným způsobem, zapojovali se také rodiče, kteří byli vedeni k tomu, jak s takovýmto dítětem nebo mladistvým jednat. Mimo to se vyhrazoval čas na výuku dětí podle individuálních potřeb. Někteří se do střediska vraceli, u jiných toto opatření bylo účinné a napomohlo jejich výchově, pokud se umístění ve středisku jevílo jako nedostačující, soud dále rozhodl o jiném opatření.

Důležitou roli mimo ostatních činných orgánů v řízení s mladistvými hraje také Probační a mediační služba, zřízená podle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Tato instituce má za úkol

a) snažit se prostřednictvím mediátora umožnit mimosoudní kontakt proviněného a poškozeného, obě strany mají možnost se vyjádřit ke vzniklé situaci a najít řešení, které by vyhovovalo oběma a nevyústilo v trestní postihy.

b) prostřednictvím probačního úředníka dohled na chování mladistvého a kontrola dodržování uloženého opatření, poskytnutí případné odborné pomoci, přičemž mladistvý musí spolupracovat a poskytovat probačnímu úředníkovi potřebné informace.

Pokud mladistvý souhlasí, může se zúčastnit probačního programu, který probíhá formou sociálního výcviku, poradenství, obecně prospěšných činností či rekvalifikace, což mu při

správném plnění umožní podpořit jeho vhodné sociální začlenění a nápravu vztahů s poškozeným.

Velmi zajímavou skutečností je zánik trestnosti na základě účinné lítosti, kdy se proviněný snažil napravit škodu a jeho čin neměl trvale nepříznivé důsledky na poškozeného nebo na společnost. To dává proviněnému šanci na základě vlastní iniciativy vyhnout se možným následkům a trestu, uloženému soudem.

Další důležitou skutečností při řízení s mladistvým je zachování jeho anonymity pod trestem za zveřejnění informací, aby nebyl ovlivněna nebo ohrožena jeho šance na návrat do běžného života. Hlavní líčení u soudu je přístupné veřejnosti, pouze pokud by si to mladistvý přál.

Závěr:

Toto téma jsem si vybrala především kvůli možnosti bližšího seznámení s problematikou trestání dětí a mladistvých a na základě předchozího setkání s takto problémovými dětmi. Nahlédnutí do zákonů a literatury, které se tímto zabývají, mi poskytlo řadu zajímavých informací a ty nejvýznamnější jsem ve své seminární práci zmínila.

Myslím, že všechny možnosti, jak uchránit mládež asociálního chování, které zákon umožňuje, jsou velmi důležité. Pokud by se těmto jedincům ukládala pouze trestní opatření, byla by znemožněna jejich další výchova a šance na vzdělání a začlenění do společnosti. Stát se snaží tuto problematiku řešit velice ohleduplně vzhledem k osobnosti a věku mladistvých a různými způsoby je vede k možnosti nápravy jimi způsobených škod.

Je rovněž velmi správné, že se stát snaží chránit mládež také tím, že trestá toho, kdo vydá dítě nebo mladistvého nebezpečí zpustnutí a napomáhá k jeho nevhodnému chování.

Podle mého názoru vznik samostatného zákona z roku 2003, který se touto problematikou zabývá dopodrobna, umožňuje snadnější a ucelenější pohled na věc, než dřívější úprava paragrafů trestního zákona.

Prameny:

- Trestní zákon a trestní řád, 24. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2006, nakladatelství Linde Praha
- Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání, Vladimír Solnař, Jaroslav Fenyk, Dagmar Císařová, nakladatelství Orac 2003
- internetové stránky probační a mediační služby ČR